

A hazai könyvkiadás „aranyembere”

Kétszáz éve született Heckenast Gusztáv

A legendássá vált könyvárúst, nyomdatulajdonost és kiadót – Jókai regénycímét kölcsönözve – Schöpflin Aladár nevezte el a hazai könyvkiadás aranyemberének. Heckenast Gusztáv (1811-1878) nevéhez a magyar irodalom- és sajtótörténet fontos fejezete fűződik. Születése kétszázadik évfordulója alkalmából az Országos Széchényi Könyvtárban interaktív emléktárlat látható „Vállalkozás, kultúra, polgárosodás” címmel. A látogatók tanulságos időutazáson vehetnek részt: valósággal megéleveníedik számukra a XIX. századi Pest-Buda ipari-kereskedelmi, politikai és társadalmi élete.

Az első teremben a feltörekvő polgárt jelenítik meg. A svájci Sankt-Gallenből Sopronba települt német aranyműves ősök közül Heckenast Mihály 1789-es ezüst kelyhét és Heckenast Dániel 1820-as gyertyatartó párját is kiállították. Az előbbit az Evangélikus Országos Múzeum, az utóbbiakat a Soproni Evangélikus Egyházközség kölcsönözte.

Heckenast Gusztáv Kassán született. Evangélikus lelkész apja ugyan fűszerkereskedő tanoncnak adta, de huszonkét évesen már a pesti belváros előkelő könyvüzletének tulajdonosa volt. Az 1838-as nagy árvízben elszenvedett kárainak enyhítésére – párját ritkító módon – a reformkor írnemzedéke fogott össze. A Landerer–Heckenast céghez kötődik a liberális ellenzék legfontosabb újságja, a Pesti Hírlap kiadása, de az 1848-as forradalom idején náluk nyomtatták ki a Nemzeti dalt, a tizenkét pontként elhíresült kiáltványt, s ott készítették a Kossuth-bankókat is. A Kiscelli Múzeumból a kiállításra hozott eredeti Columbia gyorsajtójukat – a felnőtteknek és gyermekeknek rendszeresen szervezett foglalkozásokon – egy

szakember segítségével ki is lehet próbálni. A kiadói hivatal helyiségeiben folyó munkát egy korabeli szerkesztőségi szoba berendezésével teszik szemléletesebbé.

Pollák Zsigmond: Heckenast Gusztáv arcképe (fametszet Haske Ferenc rajza után)

A Columbia gyorsajtó a Landerer-Heckenast nyomdából (fotó: Véssey Endre)

A Bach-korszak, az elnyomatás idején Heckenast tudatos vállalatfejlesztési stratégiába kezdett és a Deák-párt íróinak kiadójaként jelentős szerepet vállalt az 1867-es osztrák-magyar kiegyezés előkészítésében. Ennek nyomán pedig – az általános gazdasági, politikai és kulturális modernizáció közepette – felvirágoztatta a több lábon is álló vállalatbirodalmát. Miután a cége éléről 1873-ban visszavonult, Pozsonyban telepedett le.

A kiállítás központi része a négy évtizedes pesti kiadói tevékenységének teljes skáláját felöleli (szépirodalom, tudományos művek, nyelvkönyvek, szótárak, lexikonok, zeneművek, kották, művészeti albumok és műnyomatok, társasági divatlapok, satirikus újságok, élclapok stb.). A Heckenast-család hagyatékában mindmáig megőrzött ritkaságok gyűjteménye a kanadai Montrealból érkezett a mostani tárlatra és a leszármazottak nagylelkű adományaként véglegesen nemzeti könyvtárunk tulajdonában marad. Az érdekességek között találózva említhetjük Fogarasi János német-magyar zsebszótárának 1836-os kiadását, amely Petőfi Sándor diákéveiből származó kéziratos bejegyzést tartalmaz, később pedig Kisfaludy Sándor könyvtárába került. Az egyik tárlóban Liszt Ferenc sokat vitatott könyve látható a magyar cigányzenéről (az eredeti német változatban: Die Zigeuner und ihre Musik in Ungarn von Franz Liszt, Pesth 1861). A neves bécsi akadémikus festőművész – Johann Nepomuk Geiger – történeti olajképeit „Az Árpádok kora. Képek Magyarországtörténetéből, Pest 1862” című albumában Heckenast fametszettes reprodukcióiban forgalmazta, Gustav Wenzel szerkesztésében, jó lélektani és üzleti érzékkel.

A tárlat harmadik részében a „privát szféra” kerül előtérbe, a családtörténet és a korabeli társasági élet: az egyletek, társaskörök egyre magyarosodó és polgári-sodó világa. Most először láthatja a közönség a Heckenast-família nyolc nemzedéket felölelő családfáját, a pilismaróti kúriájukról készült korabeli felvételeket, eredeti bútorait, dísztárgyaikat. A villa évtizedeken át afféle alkotóház-ként, művészeti szalonként is működött, ahol rendszeresen megfordult az osztrák-magyar közélet

számos neves politikusa. A házigazda vendégeivel együtt muzsikált. *Volkmann* Róbert zeneszerző itt komponálta a festői Dunakanyar ihlette műveit, *Feszl* Frigyes építész – a villa tervezője – itt akvarellezett, míg Heckenast Gusztáv maga is szívesen vetett papírra ceruzával portrékat és karikatúrákat a baráti köréről. A lakajos szalongszalonhoz csecsebecsékkel zsúfolt biedermeier vitrin és empi-re kandalló-óra tartozik, de látható a családi pianínó, valamint *Barabás* Miklós Heckenast Gusztávot

ábrázoló, 1846-os olajportréja is. A vendégkönyvi bejegyzésekből és a kiterjedt levelezésből találmra szemelgetve *Jókai* Mór, *Bajza* József, *Tompa* Mihály, *Vajda* János és *Eötvös* József, továbbá *Vörösmarty* Mihály, *Kemény* Zsigmond, *Gyulai* Pál és *Deák* Ferenc nevét említjük meg, akik valamennyien törzsvendégnek számítottak a megidézett környezetben...

Az emlékkiállítás a Budavári Palota F. épületében március 30-ig látogatható.

Wagner István

Előfizetési felhívás

AZ ÜSTÖKÖS

1859-ki folyamára.

Az *Üstökös* című humoristico belletristicus lap jövő évre is meg fog jelenni, hasonló tartalommal és kiállítással, mint eddig.

Tartalmát képezik. Humoristicus elbeszélések, költemények, satyrák, Kakas Márton levelei, adomák, rébusok, stb.

Képeink száma legalább **400-ra** menend, kivételük minőségéről az idenyomtatott minták tanúszkodnak.

Gyűjtők minden egyszerre beküldött tíz példányra egy tiszteletpéldányt kapnak.

Levelezők, kiknek műveik a lapban megjelennek, azon trimesztrisre tiszteletpéldánnyal jutalmaztatnak.

Előfizetési pénzek teljesen kiirt czimekkel együtt az *Üstökös*.

kös kiadóhivatalához (egyetem-utca 4. szám alatt) **szerkesztőseget** illető **levelek** pedig a szerkesztőhöz (magyar-utca 21. szám alatt) utasítandók, bérmentesítve.

Megjelen az *Üstökös* jövő évi első száma január 1-én napján **két nyomtatott iven**: azontul **minden szombaton** egy iven. Minden évharmad számai egy bevégett könyvet képeznek; egyik folyamból a másikba semmiféle folytatott mű nem megy által.

Előfizetési ár marad az eddigi: **4 hónapra (januar, februar, martius, april) 2 forint, egész évre (januar—december) 6 ft. p.**; — a kinek új pénzben tetszik fizetni, az **4 óra 2 ft. 10 kr., egész évre 6 ft. 30 kr. fizet.**

A megelőző (1858-ki szeptember—decemberi) évharmadból teljes számú példányok szintén folyvást megrendelhetők a kiadóhivatalnál.

Pestén, 1858. november 22-én.

Jókai Mór,
az *Üstökös* felelős szerkesztője és tulajdonos kiadója.

Pest 1848. Nyomtatott László és Heckenastnál.

Előfizetési felhívás Jókai Mór *Üstökös* című élclapjára (1859)